איתיביה רבי יוחנן לרבי יהודה (א) בן שמעון האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין אמר ליה משנתנו איני יודע מי שנאה ולימא ליה רבי זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות לא מיתוקמא מתניתין כרבי זכריה בן הקצב דקתני ובני אחות [ב]ותנא בני אחות ולא בנות אחות ואמרינן למאי הלכתא ואמר רב ששת לקדם ואי סלקא דעתך מתני' רבי זכריה בן הקצב היא הא אמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ותנא דידן ממ"נ אי דריש מטות אשה נמי תירש את בנה אי לא דריש מטות בן דקודם לבת בנכסי האם מנא ליה לעולם דריש מטות ושאני [א]הכא דאמר קרא [1]וכל בת יורשת נחלה יורשת ואינה מורשת: **מתני'** סדר [ג]נחלות כך הוא [2]איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו [ג]בן קודם לבת כל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת בת קודמת לאחין יוצאי יריכה של בת קודמין לאחין אחין קודמין לאחי האב יוצאי יריכן של אחין קודמין לאחי האב זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין [ו]והאב קודם לכל יוצאי יריכו: **גמ'** תנו רבנן בן אין לי אלא בן בן הבן או בת הבן או בן בת הבן מנין תלמוד לומר [ד]אין לו (ה)עיין עליו [3]בת אין לי אלא בת בת הבת ובן הבת ובת בן הבת מנין ת"ל אין לו עיין עליו

הא

איתיביה כו'. הכי נמי מצי למפרך מרישא דקתני האיש את אמו נוחל ולא מנחיל אלמא אין האם נוחלת את בנה אלא דעדיפא ליה לאותוביה מסיפא דקתני בהדיא מנחלת ולא נוחלת וקשיא ליה לרבי יהודה דאמר יורשת: **משנתנו איני יודע מי שנאה.** דאינה עיקר דהיא גופה קשיא כדלקמן דפרכינן ותנא דידן מה נפשך כו' והלכך כיון דשמעינן ליה דדריש היקשא דמטות כדאמרינן לעיל בפירקין (ד' קיא.) להקדים הבן לבת בנכסי האם הכי נמי הוה מצי לאקושי ולמימר דיורשת את בנה: **דלא דריש.** היקשא דמטות כדאמרינן לעיל (שם) דאחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם דלא מקיש מטה האם למטה האב: **לא מיתוקמא כרבי זכריה.** דאיכא למשמע ממתני' דהבן קודם לבת בנכסי האם: **ותני עלה בני אחות ולא בנות אחות.** והא ברייתא אינה מוספת על המשנה אלא מפרשת היא דדוקא נקט מתני' בני אחות למימר שהבנים נוחלין את דודיהן ולא הבנות כל זמן שיש בן לפי שהבנים באין לירש את דודיהן מכח אמם שהיתה אחותן כדכתיב (ו) ואם אין לו אחים ודרשינן לקמן עיין עליו דבן אחין במקום אחין קאי וה"ה דבן אחותו במקום אחותו קאי וכמי שאמם מוחזקת דמי והן באין לירש מכחה וסבירא ליה דבן קודם לבת בנכסי האם אבל לר' זכריה בן הקצב הבנים והבנות יירשו כאחד את דודיהם דמכח אמם קא ירתי וסבירא ליה דבן ובת כי הדדי ירתי בנכסי האם: **ותנא דידן מה נפשך.** כלומר מה הוא דעתו דסבירא ליה תרתי בן קודם לבת בנכסי האם כדקתני האיש את אמו ולא הבת את אמה ונפקא לן לעיל מהיקשא דמטות וסבירא ליה דאין האשה יורשת את בנה דלהכי לא דריש היקשא דמטות מה נפשך דמקיש לתנאין והלא אין היקש למחצה: **לעולם דריש מטות.** להיקשא שיקדום הבן לבת בנכסי האם ומיהו להכי לא דרשינן היקשא לומר שתירש האם את הבן דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו' והוה מצי למכתב וכל בת נחלה וכתיב יורשת למימרא דוקא יורשת שני מטות אבל אינה מורשת לשני מטות אם מתה היא אלא אחד מהם דהיינו אב דאין האם יורשת. ורבינו חננאל דייק מ"ם דממטות מקצת שני מטות הוא דיורשת ואינה מורשת כגון אם שאין האם יורשת בתה והוא הדין לבנה דעל כרחך האי מ"ם לדיוקא דידיה אתא דאי לגופיה לאשמועינן דבירושת אחד משני מטות איירי לשתוק קרא מיניה ולא לכתוב לא מטות ולא מ"ם והוה אמינא דלכל אשה אזהר רחמנא שלא תנשא לשבט אחר בין שהיא יורשת מטה אחד בין יורשת שני מטות: **מתני' בן קודם לבת.** ראובן קודם לדינה אחותו לירש את יעקב וכן כל יוצאי יריכו של ראובן אם מת ראובן קודמין לדינה אחותו לירש את יעקב כגון מת ראובן חנוך בנו קודם לדינה לירש נכסי יעקב ובן של חנוך ובן בנו עד אלף דור כולן קודמין לדינה. ובגמרא מפרש טעמא מדכתיב אין לו עיין עליו: **בת קודמת לאחין.** ואם יש אב למת גם לו קודמת: **אחין קודמין לאחי האב.** ואם יש להן אחות הן קודמין לאחות והאחות ויוצאי יריכה קודמין לאחי האב: **כל הקודם בנחלה.** ומת יוצאי יריכו עומדין במקומו לירש אותה נחלה ולא שאר קרובי המת יורשין אותו אע"פ שקרובין למת יותר מיוצאי יריכו של זה: **והאב קודם.** לירש בנו או בתו שמתו לכל יוצאי יריכו דהיינו אחי המת וכבר נפקא לן בריש פירקין (קט.) מוהעברת (במדבר כז) דהאב קודם לאחין. ודוקא מיוצאי יריכו אבל יוצאי יריכו של בנו קודמין לכל אדם: **גמ' ובת הבן.** במקום שאין שם בן הבן: **ובן של בת הבן.** והוא הדין לבת של בת הבן אלא לישנא קלילא הוא דנקט אבל בת של בת תרי זימני רצופין לאו לישנא קלילא הוא: **אין לו עיין עליו.** של מת אם יש לו בן או הבא מכחו של בן כגון יוצאי יריכו. ויו"ד יתירא קא דריש דמצי למכתב אן בלא יו"ד כדכתיב (במדבר כב) מאן בלעם והכי מפרשינן בקידושין (דף ד.) גבי ויצאה חנם אין כסף (שמות כא): **עיין עליו.** דהאי מת אם יש לו בת כלל (ב) וכלל וכיון דאיכא יוצאי יריכה עובר ירך אמו הוא (גיטין כג.):

הא

בן הבן ובת הבן ובן בת הבן מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו. וא"ת תיפוק ליה דבני בנים הרי הן כבנים כדאמר בפ' אלמנה (יבמות דף ע.) דזרע וזרעה לא צריך קרא דבני בנים הרי הן כבנים וי"ל דהתם דכתיב וזרע אין לה מזרע משמע בני בנים כדמשמע בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סב: ושם) גבי מעביר בנו ובתו באש דקאמר אין לי אלא בנו ובתו בן בנו ובן בתו מנין ת"ל ומזרעך אלמא דמלשון זרע משמע בני בנים וליכא למימר דהתם מיתורא דריש דא"כ הוה ליה למדרש איפכא דקרא ומזרעך כתוב ברישא אבל מבנו ובתו לא משמע ליה התם בני בנים הלכך הכא דכתיב בן איצטריך לרבויי בנו ובתו וממאי דכתיב (ויקרא יח) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה אין ראיה מדאיצטריך לכתוב בת בנה דבני בנים לא הוו כבנים דאיכא למימר דאי לא כתב בת בנה הוה אסרינן עד סוף כל הדורות משום דבני בנים הרי הן כבנים וא"ת כיון דאין בני בנים כבנים מנלן גבי יבום דפוטר בן הבן מיבום וכי תימא דנפקא לן מאין לו הא איצטריך לרבות ממזר וי"ל דשקולים הם ויבאו שניהם אי נמי דבן הבן נפקא לן מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי וקשה לרשב"א דאמאי איצטריך הכא קרא דבני בנים קודמין לאחין תיפוק ליה מדלענין יבום בני בנים ובנים כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו וי"ל דהכא איצטריך דבן הבן או בת הבן יורשין עם בני המת או בת הבת עם הבנות דמיבום לא הוה ידעינן (ג) אלא דעדיפא מאח ולר"י נראה הא דבני בנים כבנים גבי יבום מנחלה הוא דקיימא לן ולא מהנך טעמי דפרישית לעיל ואם תאמר ומנלן דממזר יורש את אביו כדמשמע בקידושין (דף ד. ושם) דהא גבי יבום (יבמות ד' כב:) צריך רבוי וכן גבי בת כהן נמי איצטריך קרא לזרע פסול וליכא למימר דנפקא לן מואין לו דשקולין הם או משום דיבום בנחלה תלא רחמנא וגבי יבום איכא רבויא דאי איצטריך דרשא להכי אמאי פריך בפ' שני דיבמות (דף כב: ושם) יורשו ומטמא לו פשיטא ויש לומר דזרע משמע כשר לכך איצטריך גבי בת כהן רבויא אבל בן משמע נמי פסול והא דאיצטריך גבי יבום לרבויי בן פסול היינו משום דה"א נילף אחוה אחוה מבני יעקב דכשרים ולא פסולים דמהאי טעמא נמי אמר התם דה"א שאח פסול אינו זוקק ליבום אי לאו משום דמצינו בקרא דבן פסול פוטר ומדלענין מיפטר פוטר מזקיק נמי זקיק: [וע' תוס' לעיל קט. ד"ה כיון]:

אפילו

מסורת הש"ס

א) [לעיל קיג.], ב) [לקמן קכב: כתובות נ.], ג) [יבמות מ.], ד) [יבמות כב: וש"נ], ה) [בערוך ערך אין איתא איין ועתוס' הסמ"ע סי' רעו ס"ק א וע"ע בערך עין], ו) [במדבר כז].

תורה אור השלם

1 וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו: במדבר לו ח

2 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

3 וְאִם אֵין לוֹ בַּת וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו: במדבר כז ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' לר' יהודה ברבי שמעון: (ב) רשב"ם ד"ה עיין וכו' בת כלל וכיון כצ"ל ותיבת וכלל נמחק: (ג) תוס' ד"ה בן הבן וכו' דמיבום לא הוה ידעינן. נ"ב ע"ל דף קח במ"ש התוס' בד"ה כלום יש יבום:

מוסף רש"י

ובני אחות. יורשין אחי אמן, ולא בנות אחות. וכדמפרשינן לקמיה (לעיל קיג.). למאי הלכתא. ממעט להו, הא בנות יורשות אחי אמן, שהרי הבת יורשת אמה ובמקום אמה עומדת לירש אחי אמה, שהרי האשה יורשת את אחיה במקום שאין אח (שם). לקדם. שיקדמו הבנים לבנות לירש את דודיהן, דילפינן מירושה ראשונה דהבן קודם לבת (שם). אין לו עיין עליו. מצי למכתב ובן אן לו, כדאמרינן בקידושין (ד.) אן כסף, וכמו מאן יבמי, מאן בלעם, ולהכי כתב אין, למידרש עיין עליו אם יש לו בן בעולם (יבמות כב:).

עין משפט נר מצוה

בג א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ד:

בד ב מיי' שם הלכה א ג ג טוש"ע שם ס"א:

רבינו גרשום

מנחילין ולא נוחלין. אלמא דהאשה אינה יורשת את בנה וקשיא לר' יהודה: איני יודע מי שנאה. דלא ידעינן תנאי דסבירא ליה כותיה: ולימא ר' זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות. כדאוקמינן לעיל: שוין בנכסי [האם]. דלא מקדמי' להו: ותנא דידן ממה נפשך. אמאי האשה אינה יורשת בנה: אי דקדריש מטות. בדין הוא דהאשה יורשת בנה כדאמר ר' יהודה לעיל אשה יורשת את בנה דבר תורה כו': ואי דלא דריש מטות בן קודם לבת בנכסי האם מנין. דהא לעיל נפקא לתנא דידן מהתם דאמרי' שני התם דאמר קרא מטות מקיש מטה כו': לעולם דריש מטות ואם כן אמאי אין אשה יורשת בנה דשני הכא דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה. דהבת יורשת ממון אמה מה שנפל לה מן אמה ואינה מורשת ממונה לאמה הוא הדין נמי לבן דאינו מוריש את אמו: **פיסקא** סדר נחלות כך הוא כו' והעברתם את נחלתו לבתו. הא יש לו בן הוא קודם לבת וכל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת. זה הכלל כל הקודם לנחלה והוא ליתיה קודמין הנחלה ליוצאי יריכו: תנו רבנן בן אין לי אלא בן דליהוי קודם לנחלה בן הבן דליהוי קודם לאבי אביו והכי נמי בת הבן ובן בת (הבת) של בן שיהא יורש אבי אמו מנין ת"ל אין לו כלומר מהאי אל"ף דאין לו עשה עי"ן כלומר עיי"ן עליו מכל צדדין הבאין מכח כחו (א) לו יורשתו והכי נמי דרשי בת והוא הדין נמי לכל הני דקודמין לנחלה צריך לפשפש ולחקור ולעיין אחריהם אם יש להן יורשין מכל כחו ליתן להם נחלתו ואחיו נמי דקודמין לאחי האב צריך לעיין לכל הבאין מכח אחיו וליתן להן

(א) נראה דצ"ל הבאין מכח כחו ליתן להם יורשתו.